

הלכות שבת סימן רסא

באר הגולה 64

ערוכי תחומין (ח) (ועין לקמן סימן תטו סעיף ב), **אָבֿל מעשרין** (ט) **אֶת הדמאי**, (י) **וטומנין אֶת הסמין**, (יא) ***ומעשרין *ערוכי חצרות** (ועין לקמן סימן שצג), **בומתר** (יג) **לומר לאינו יהודי** (יד) **בין השמשות *להחליק גר לצורך** (ג) **שבת**, **יבן לומר לו לעשות כל מלאכה שהיא** (טו) **לצורך מצוה או שהוא טורד** (טז) **ונחפז עליה**: הגה וכן מי שקבל עליו שבת (יז) ***שעה או שנים קדם חשכה**, יכול (יח) **לומר לאינו יהודי להחליק** (ז) **הגר ושאר דברים שצריך** (מור"ו סי' קי"ח), (ועין לקמן סימן שמב): **ב *יש אומרים** (יט) **שצריך**

באר היטב

(ג) **שבת**, וכן כל דבר שהוא הפסד מרבה אף שאין צורך שבת, ולצורך מצוה גמיר מותר לומר לאינו יהודי לעשות בין השמשות, וכן מותר לומר לאינו יהודי לעשות

באר הגולה

במה שכתבתי בשם הפרי מגדים, וחולק על התוספת שבת דהספסא בעשה בזמן תוספת שבת או בבין השמשות, והוא הביא ראיה להחמיר לענין בין השמשות, ולענין תוספת שבת מצד ההלכה, והנה ענין זמן בין השמשות יודע שיש דעות בין הפוסקים, ועין לקמן בסעיף ב ובמה שכתבנו שם בשם האחרונים אף שיש להנה למעשה, להנה להחליק קדם שקיעת החמה, דאי לאו הכי, לכמה פוסקים הוא ספקא דאורייתא, אף בדעבד אם עבר והחליק או ששעה שאר מלאכה אחר השקיעה בזמן דאיכא דעות בין הפוסקים, יש להקל בדעבד להתנה ממהלך¹⁴, ודומיא שכתב מגן אברהם בסימן שצג סעיף קטן יא לענין הטבלת פלים חדשים, דאם עבר והטביל דמטר להשתמש בחוכה¹⁵, הואיל ויש מותרין להתחלה: ***ומעשרין וכו'**, והוא הדין היכול להניח אז ערוכי תבשילין (א"ר בשם המרדכי): *** ערוכי חצרות**, הנה אפילו לדבר הרשות, בן ששעה שאר מלאכה, ונהשע, דכל ערוכי חצרות הוא בכלל מצוה, וכמו שכתבנו בסימן שטו סעיף יג ומצוה לתור אחר ערוכי חצרות, ולא גזרו בבין השמשות, ותוספת משנה כתב, דמכל מקום לא מקרי בשביל זה ערוכי חצרות מצוה, אלא שהמורה משעם שהוא טורד ונחפז עליה (תר"ש), ומוכח מדברי מגן אברהם בסימן רס סעיף קטן ג שמהדר למצא טעמים על מה שצריך לומר על ערוכי חצרות קדם בין השמשות, דפסיקא לה דבבין השמשות יכול לבדו גספן כשמיני הערוכי חצרות, ולא הו' כשאר דברים דקמא לן ספק ברכות להקל; והשעם צריך לומר, דלענין ערוכי חצרות דקיל, עשו הדבר כאלו הוא יום נדאי, ואם ספק לו על הזמן גופא אם הוא בין השמשות או שהוא כבר לילה, יתיר שלא לבדו, ולענין ענין הערוכ' נש' לכאורה להביא ראיה גספן להחמיר, ולא אמרין בזה ספקא דרבנן קלא, ממה שכתב הפ"ח, והביא מגן אברהם בסעיף קטן א, דספק בבין השמשות נהני או שהוא יום או שהוא בין השמשות הוא הדין בבין השמשות, וכתבו האחרונים הטעם, דספק חסדו ידעה אינו נכנס בכלל בגדר ספק, ועל-כן לא הו' ספק-ספקא, ונדרון כאלו היה נדאי בין השמשות, והבי' גמ' בענינו להפך, ויש לענין ועין לקמן במה שכתבנו בכללי שיעורי תומים, אף יש להנה למעשה: *** להחליק גר**, עין לקמן בסימן רע במגן אברהם סעיף קטן יט¹⁶, ונראה לי דבבין השמשות אין להחמיר אם הוא מצטרף מזה, והוא בכלל מה שכתב 'או שהוא טורד ונחפז עליה': *** שעה או שנים קדם חשכה**, לכאורה בשמי' שעות קדם חשכה, הלא הוא קדם פלג המנחה, ואין בקבלתו כלום, וכמו שכתב מגן אברהם בסעיף קטן י, ואפילו בעצמו היה יכול להחליק? ואולי מהר"ו סובר בסכרת הפ"ח שגבי לקמן¹⁷: *** יש אומרים שצריך וכו'**, נקטו בלשון 'יש אומרים', משום דהרמב"ם חולק על זה, כמו שכתב בקביעות, ועין בבאר הגולה שפוסק בהרמב"ם וצריך עיון קצת שם בדבריו שכתב דמסקנת תוספות הוא גספן כהרמב"ם, ואינו מבאר כל-כך שם בראש השנה ט, וכמו צריך קטן ד' ע"א בתוספות ד"ה 'מה להלן' מוכח בהדיא דסוכרים תוספת שבת הוא מדאורייתא; ואולי דהנה לו גרסא אחרת בתוספות ראש השנה, וגם ראיתו שהביא ממה שאמר בשבת דף יח: בית הלל מתירין עם השמש, אינה כי אם לפי שיטתו שפוסק כשיטת הגאונים, דתחך משנקה חמקה מעיניו הוא בכלל בין השמשות, מה שאין פן להשלח ערוך אינה ראה כלל, ובאליה נבה כתב דלענין דינא נקטין בהש"א אומרים הנה, משום דכל הראשונים סוכרין בן נמסותיא דראש השנה ט'

שבבות במקום מצוה, (טו) מכל מקום לענין אמירה לאינו יהודי לא מחמירין טפי מבין השמשות: (יח) **לומר לאינו יהודי להחליק**, אפילו שלא במקום מצוה, דכיון שעוד היום גדול, בנדאי יש מקומות שצריך לא קבלו עליהן שבת ועושין בעצמן מלאכה, די לנו במה שצריך להקלה נשבת בעצמנו ממלאכה, ודע, דבענינו אררין שצדקו שבעירו קבלו עליהן השבת, וכל קדשת שבת בעל-פיה אפילו אם אחד לא ירצה לקבל, ועל-כן כתב לומר לאינו יהודי וכו', ומשעם ה"ל, (טז) **אבל ביהודי שקבל עליו השבת**, מותר אפילו לומר לישראל חברו שיעשה לו מלאכה, וקדלקמן בסימן רסג סעיף יז, עין שם השעם במשנה ברויה: **ב (יט) שצריך להוסיף**, בין בכניסתו ובין ביציאתו¹⁸, וכדאיתא

שער הציצוי

(י) רש"י ותוספות, ועין עוד טעם במגן אברהם: (י"א) רש"י: (י"ב) מגן אברהם: (י"ג) עין בבאר הגולה: (י"ד) מגן אברהם: (ט"ו) אחרונים: (ט"ז) מגן אברהם:

הלכות שבת סימן רסא

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ט]

בין בכניסתו ובין ביציאתו⁽¹³⁾.

(13) ולענין מוצאי השבת, האם יכול להוסיף על עצמו 'תוספת שבת' עד שיעור שעה ורביע אחר הלילה כמו שמוסיף בערב שבת, דעת העולת שבת (הובא במג"א סי' קפח ס"ק יח) שנוהג דין 'תוספת שבת' זו גם במוצאי שבת, ולכן מי שאוכל בשבת ומבכר במוצאי שבת, הדין הוא שאומר 'רצה' בברכת המזון, והוא מדין 'תוספת שבת'. אך המג"א (שם) חלק עליו, וכתב שרק בערב שבת יכול להוסיף על עצמו 'תוספת שבת', כיון שלרבי יהודה מפלג המנחה הוא לילה, והוסיף, שאם היתה מצוה בתוספת זו, היו המדקדקים נוהרים להוסיף במוצאי שבת כמו בערב שבת [והטעם שאומר 'רצה' במוצאי שבת, ביאר המג"א שם, שהוא משום שתחילת הסעודה היתה בשבת].

[ביה"ד דה ואין מדליקין]

אף בדיקדוק אם עבר והדליק או ששעה שאר מלאכה אחר השקיעה פתח דאיקא דעות בין הפוסקים, יש להקל בדיקדוק לקנות מנחה⁽¹⁴⁾ וכו', דקפ"ק להשקיעה בתיקון⁽¹⁵⁾.

(14) ולפי מנהגינו בארץ ישראל, שנהגים כהג"א שבין השמשות הוא מיד בהתכנסות השמש, דעת הגר"ש אויערבך (ביצחק יקרא) שאם בישל אחרי השקיעה, המאכל נאסר, וא"א לסמוך בזה על דעת ר"ת ולהתיר את המאכל. וכן כתב הקצות השלחן (סי' עה בד"ש ס"ק א) בדעת המשגיב, שהנהגים במוצאי שבת כדעת הגר"א, אינם יכולים לסמוך בערב שבת על דעת ר"ת, מפני שהן שתי שיטות הסותרות זו לזו. וכן הובא בשם הגר"ש אויערבך (אחרות שבת פכ"ה הע' עח), שכיון שהמנהג פשוט שלא כשיטת ר"ת גם במלאכות דאורייתא, אין לצרף שיטתו להקל. והוסיף, שאף בחור'ל התפשט המנהג שלא לסמוך על ר"ת להקל. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ד סי' יז אות כו) לענין עשיית הפסק טהרה לאחר השקיעה, שהנהגים כהג"א אף לקולא כגון במוצאי שבת, דאי שאין להם להקל בזה אחרי השקיעה.

(15) אמנם שם (במשגיב ס"ק לג) כתב, שאם עבר וטבל 'יתכן' שומרת להשתמש בו, ולא כתב בפשיטות שמותר.

[ביה"ד דה להדליק נר]

עין לקמן בסיון רעו פתגם אברהם סע"ה קטן⁽¹⁶⁾.

(16) שם (בס"ב) הביא הרמ"א, שיש המתירים לומר לעכו"ם להדליק בשבת נר לסעודת שבת, כיון שאמירה לעכו"ם אפילו במלאכה גמורה מותרת לצורך מצוה. וכתב המג"א שם, שאם יש לו כבר נר אחד דולק, אסור לומר לעכו"ם להדליק נר נוסף, כיון שאין זה נחשב צורך מצוה, שהרי כבר יש לו אור. ועל כך כתב הביה"ל כאן, שבבין השמשות מותר אפילו להרבות בנרות אם הוא מצטער מזה, וכן כתב בהגהות רעק"א כאן.

ולומר לעכו"ם להדליק שני נרות, כמנהג העולם שנוהרים להדליק נר אחד כנגד 'זכור' ונר נוסף כנגד 'שמור', כתב הרעק"א (שם) שיש להתיר, שהרי לא גרע נר נוסף זה מנר יארציט שהתיר המג"א [הובא במשגיב כאן (ס"ק טז)] לומר לעכו"ם להדליק.

[ביה"ד דה שעה או שתיים]

ראו"ל דקפ"ק סוכר פסקת ה"ב שנקביא לקמן⁽¹⁷⁾.

(17) כוונתו לביה"ד להלן סי' ד"ה מתחלת השקיעה. ומכאן הוכיח הביה"ל לקמן (סי' רסג ס"ד ד"ה קדם הלילה). שהרמ"א סובר שמתויל לקבל שבת אף שתיים קודם הלילה, וחולק על המחבר שם הסובר שאפשר לקבל שבת רק משעה ורבע קודם הלילה.

[משנב ס"ק ט]

דבר עמ"ה קצ"ק מעשרין הן⁽⁷⁾, ולא מקרי תקון⁽⁸⁾.

(7) ודעת החזו"א (דמאי סי' טו ס"ק ד), שבזמנינו אין לנו חזקה זו, שהרי רוב עמי הארץ אינם מעשרים.

(8) וביאר הערוך השלחן (סי' ד) שאף שמתקן את הפירות לאכילה, אין התיקון בדמאי נחשב תיקון גמור, וכמו שבכמה אופנים התירו אכילת דמאי, משום שרוב עמי ארצות מעשרים פירותיהם. והוסיף (סי' שלט ס"ק יז) שמכל מקום בשבת עצמו אסור לעשר הדמאי, משום שכיון שתקנו לעשר הדמאי סוף סוף תיקון הוא.

[משנב ס"ק י]

בדבר שאינו מוסיף הקל, כמו שקטוב בתחלת סימן רנז, עין שם שםבאר קל פת"י הדין בטעמיה⁽⁹⁾.

(9) שכתב השו"ע שם (ס"א), שבשבת עצמה אסור אף להטמין בדבר שאין מוסיף הבל, וטעם הדבר ביאר במשגיב שם (ס"ק א). שמה ימצא את הקריה צוננת וירתיחנה על גבי האש, ועוד חוששים שמא יבוא לחותות בגחלים. ולכן בבין השמשות, כתב שם (ס"ק ב) שלא גזר, כיון שסתם קדירות בבין השמשות הן ורתוחות.

[משנב ס"ק יג]

ולא נקרו על שבת בין השקיעה לצורך מנחה⁽¹⁰⁾.

(10) ומקור איסור אמירה לעכו"ם הוא במכילתא, כמו שכתב לעיל (סי' רמג ס"ק ה) שהסמיכו חכמים איסור זה לפסוק 'וכל מלאכה לא יעשה בהם', שהאילול ולא כתוב 'לא תעשה', דבר זה בא ללמדנו שאפילו על ידי אחרים אסור, ולכן לדבר מצוה הותר הדבר. אמנם לענין איסור תחומין, כתב לעיל (ס"ק ז) שיש אסורים אף לדבר מצוה, כיון שלאיסור תחומין יש סמך מן התורה.

ואשה שלא הדליקה נרות, ואינו ידחי מדליק בעבודה בבין השמשות, כתב לקמן (סי' רסג ס"ק בא) שודאי שאינה יכולה לברך על כך, כיון שאין שליחות לגוי. ועוד, שאפילו שליח המדליק עבור חבירו, השליח מברך ולא המשלח, וכל שכן בזה שהאשה לא תברך.

[משנב ס"ק טז]

שני לעשות על ידי האינו יהודי בין השקיעה⁽¹¹⁾.

(11) טעם זה, כתב בשעה"צ לקמן (סי' שמב ס"ק ד) שהוא טעם האחרונים, אבל דעת הרמב"ם היא שטעם ההיתר הוא מפני שהוא שעת הדחק, שכיון שהוא טרוד ונחפו לדבר זה, מסתבר שנוצר לו הדבר צורך גדול, ושעת הדחק הוא.

ולדעת הרמב"ם, הביא המשגיב שם (ס"ק ה) בשם הגר"א, שאין להתיר אלא בשעת הדחק גדול, כגון שהוא טרוד ונחפו לברוח מפני נכרי. אמנם כתב בשעה"צ שם (ס"ק ה), שמה שהתיר כאן בשם הרש"ל במקום הפסד מרובה או במקום צורך גדול, דין זה נכון אף לדעת הגר"א.

[משנב ס"ק יז]

דאז אפ"ש דבכל מקומות ישאל קבלי עליהן השבת⁽¹²⁾.

(12) ולפי מנהג בני ארץ ישראל, שנהגו כדעת הגאונים שמחשיבים זמן צאת הכוכבים כבר מזמן ג' רבעי המיל אחר השקיעה, כתב הקצות השלחן (סי' עו בד"ש סוף ס"ק יג), שעד סמוך לשקיעה עדיין אין רוב ישראל שקיבלו עליהם את השבת. וכל דברי המשגיב כאן אינם אלא לשיטת ר"ת כפי שהיה נהוג בחור'ל, ולכן לא היו מאחרים את קבלת השבת כל כך, וסיים בצ"ע.

